

ellenszegülésig szabad viszonyt ír elő.

MAZGON MÁTÉ

(*L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2003,*
324 oldal, 2700 Ft)

TATÁR GYÖRGY:

A nagyon távoli város

Menzel és Hrabal közös filmjeinek egyikében (*Pacsirták cérnaszálon*) le-tűnt világuk romjai között – rendszeroncsztelepi beszélgetéseikben – az egykori filozófiaprofesszor és az ügyész azon vitatkoznak, hogy Európa keresztény-e vagy zsidó. Zsidó? Keresztény? Európa? Mennyiben?

A film tragikus-ironikus jelenete végül elveszi a kérdés élet. Nem oldja meg és nem veszi komolyan. Hegesztőszeműveggel a homlokán a filozófus csak mosolyog. E mesebeli és rejtőzködő válasz születése óta azonban sok idő eltelt, sok minden változott. Az Óperenciás-tengeren innen úgy tűnik, megint régi kérdéseink újragondolásával kell bajlódunk. Európa? Mi is az?

Tatár György legutóbbi kötetében, *A nagyon távoli város* vallásfilozófiai írásaiban a Nyugat kultúrájának, a mi kultúránknak zsidó-keresztény örökségével vet komolyan számot. Morál, jog és vallás európai alakulástörténetében az örökölt

Törvény és a hozzá való változó viszony a leírható történeteknek (legalábbis egyik) gyújtópontját képi. Egyház és Zsinagóga szétválása (bizonyos értelemben Európa születése) az olvasással és az olvasásban kifejlődő különbséggel kezdődik. A „világkorszakot teremtő különbség a bibliai törvény értelmezésében és a hozzá fűződő viszonyban keresendő. Pál apostolnál kezdődik, majd az egyházatyák munkássága során kerül kidolgozásra az az elv, amelynek mentén a törvény kinyilatkoztatott korpuszán belül mindjobban lefejtik egymásról a morális (vagyis a minden emberre továbbra is egyaránt kötelező) törvényeket, és a »ceremoniális« (először csak a zsidó-keresztényekre, később pedig az immár senkire sem kötelező) törvényeket.»

Az evangélium egész világon való hirdetésének követelménye előzménye és következménye is az olvasásmód átalakulásának, a Törvény értelmezésének. A pogányoknak prédikáló apostol a Törvény „értelmének” kiemelésével, a morális, allegorikus olvasat megteremtésével hátrítja el az akadályokat a megértés útjából. A pogányok nem evidens találkozása a kinyilatkoztatással egy hermeneutikai szituációt ír körül. Az üzenet megértésében és fordításában, a Törvény értelmezésében Pál Krisztust követve végül egy cél-eszköz dichotómiáig, egy világos hierarchia megfogalmazásáig

jut: a törvény betöltése a szeretet (Róm 13,10). „Mielőtt pedig eljött a hit, a törvény őrzött bennünket, egybezárva az eljövendő hit kinyilatkoztatásáig. Tehát a törvény nevelőnk volt Krisztusig, hogy a hit által igazuljunk meg” (Gal 3,23–24).

A kereszténységgel párhuzamosan élő judaizmus nem tesz különbséget morális és „ceremoniális” törvények között, nem követi a kereszténységet sajátos allegorikus törvényolvasatában. „A parancsok és tilalmak egész rendszere, a legnagyobbtól a legkisebbig egységes természetű elemekből áll: a hamis tanúságtétel tilalma például ebben a világban semmivel sem »erkölcsibb« természetű a Szombat megtartásánál.” A parancsok és tilalmak *egésze* kinyilatkoztatott, nincs „mérlegelés” az egyes elemek között, különbségtetés az olvasatban. Pál szerint az részesül dicséretben Istentől, aki belsejében zsidó: aki nem betű szerint, hanem szívében a lélek által van körülmetélve (Róm 2,28–29). A judaizmus itt nem ismer ilyen allegorikus értelmet.

A különböző európai népek a keresztény értelmezéshagyomány illetén alakulása nélkül nem egyesülhettek volna *verus* Izraelként a középkori egyházban. A lélek által körülmetéltek egyetemes egyházában valójában nincsenek is népek, pontosabban a kereszténységben a népeknek nincs teológiai relevanciájuk. Krisztus népe az egyház. A kü-

lönbségek eltörlésének különbségek megtétele szolgált feltételül.

Tatár szerint a Nyugat történetében kialakuló vallási és világi megkülönböztetésének gyökere is itt keresendő valahol: törvény és törvény közötti különbségtételben, morális és kultikus elválasztásban. Európa újkori szekularizációja, a morál alapjául szolgáló vallás kultusszá redukálódása, úgy tűnik, a kereszténység belső történetének következménye.

VISONTAI-KOVÁCH LÁSZLÓ

(*Atlantisz Kiadó, Budapest, 2003,*
296 oldal, 1995 Ft)

SÁNTHA ATTILA:

Székely szótár

A szótárakkal kapcsolatos elvárásaink többnyire nagyok. Elvárjuk, hogy kielégítő információkkal legyenek tele, tájékoztassanak bennünket a fennálló nyelvállapotról, az adott szó jelentéséről, és az sem árt, ha egy-két jól megválogatott példát is hoznak a használatot illetően. Az már csak a lexikonnak a mindennapi tájékozódásunk során való alkalmazásakor derül ki, mennyire összeszedett, körültekintő és teljes az az anyag, melyet rendelkezésünkre bocsátottak. A mindennapi használat alkalmával természetesen nem arra vagyunk kíváncsiak, mennyire ala-